

Vypracoval : Dalibor Kolář

učo : 399381

Jaroslav Mezník (1928 - 2008)

Jaroslav Mezník se narodil dne 31. prosince 1928 v Bratislavě. Jeho otcem byl JUDr. Jaroslav Mezník (*1884 Křižanov - †1941 Brno, umučen v Kounicových kolejích), zastávající v období před druhou světovou válkou funkci zemského prezidenta Země Moravskoslezské.

Po maturitě na gymnáziu v roce 1948 byl Mezník, navzdory svému "buržoaznímu původu", přijat ke studiu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, kde se stal posluchačem oboru historie a filozofie. O rok později, v roce 1949, mění Mezník svoji studijní aprobaci na historii a archivnictví. Pod vedením Prof. PhDr. Jindřicha Šebánka, DrSc. (v letech 1948 - 1949 děkana FF MU) Jaroslav Mezník vypracoval rozsáhlou diplomovou a disertační práci, ve které se věnoval listinám želivského kláštera, jihlavskému privilegii, a počátkům dolování a vzniku Jihlavy. Mezník si při zpracovávání této práce mimo jiné povšiml nápadné podobnosti písma na jedné z listin želivského kláštera a na exempláři "B" jihlavského privilegia, a dalším zkoumáním prokázal dřívější dataci privilegia oproti tehdejším předpokladům. Nebyl to objev jen tak ledajaký, protože jihlavské privilegium je druhý nejstarší soubor městských práv v českých zemích. Mezníkova diplomová práce byla následně, rozdělená na tři části, publikována v průběhu padesátých let v odborných periodikách.

Na počátku roku 1953, kdy Mezník ještě dokončoval studia na FF, získal místo v pobočce Krajského archivu olomouckého kraje na zámku Janovice u Rýmařova, kde počáteční náplní jeho práce bylo stěhování archivu olomoucké kapituly. Rigorózní zkoušku absolvoval dříve než závěrečné zkoušky a odpromoval 28. května 1953. Mezníkovu práci v archivu na zámku v Janovicích přerušila základní vojenská služba. Jako osoba s nepříliš dobrým třídním původem byl Mezník zařazen k nechvalně známým pomocným technickým praporům, a pracoval jako horník v ostravských dolech.

Období od druhé poloviny padesátých let do počátku let sedmdesátých, v němž Mezník působil v Historickém ústavu ČSAV, znamenalo pro něj v době totality jediné klidné období, kdy

se mohl naplno věnovat historickému bádání. Výsledkem byla mimo jiné kniha *Praha před husitskou revolucí*, kterou Mezník dokončil sice již v roce 1969, k jejímu vydání však došlo až v roce 1990. V tomto období též Mezník úspěšně obhajuje svoji kandidátskou práci, zabývající se patriciátem v královských městech na Moravě ve 14. a 15. století.

V roce 1968 vstoupil Mezník do tehdejší Československé strany socialistické, kde se společně s dalšími aktivisty snažil stranu vymanit z plné závislosti na KSČ. V roce 1972 byl Mezník odsouzen za "podvratnou činnost", a téměř tři roky strávil ve vězení. I přesto se po návratu z vězení znovu zapojil do opoziční činnosti, podepsal Chartu 77, a podílel se na organizaci nezávislého intelektuálního života v Brně. Důsledkem Mezníkovi angažovanosti v opozici bylo samozřejmě propuštění z ČSAV, kdy následně až do roku 1989 pracoval Mezník jako skladový dělník v podniku Transporta. Ani v tomto krušném období Mezník nezanevřel na svoji práci historika. Nadále shromažďoval prameny ke svým pracem, a i přesto, že nemohl publikovat, vycházely jeho poutavé články, pod které se podepisovali jeho obětaví kolegové.

Na začátku roku 1990 nastoupil Mezník zpět do Historického ústavu ČSAV, stává se zástupcem ředitele a vedoucím brněnské pobočky ústavu. V tomto roce také mohla konečně knižně vyjít studie *Praha před husitskou revolucí*, která vyšla v nakladatelství Academia. Navíc byl v půlce ledna jmenován poslancem Sněmovny národů Federálního shromáždění. V roce 1992 se stal profesorem starších obecných dějin na FF MU. Zde také v letech 1994 – 1995 působil jako děkan fakulty. Byl členem vědeckých rad Masarykovy univerzity v Brně, Slezské univerzity v Opavě a Historického ústavu AV ČR a členem redakční rady Českého časopisu historického.

Prof. PhDr. Jaroslav Mezník, CSc., zemřel dne 28. listopadu 2008. Ve své vědecké práci se zaměřoval především na dějiny středověku, zejména pak na dějiny Moravy.

To, že Jaroslav Mezník patřil mezi kapacity ve svém oboru a mezi důležité osobnosti brněnského společenského života dokazují tituly a ocenění, které byly napsány na jeho smutečním parte: emeritní profesor Historického ústavu FF MU, bývalý děkan FF MU (zvolen v roce 1994), vědecký pracovník Historického ústavu AV ČR, archivář, člen vědeckých rad MU, Slezské univerzity v Opavě a Historického ústavu AV ČR, člen redakční rady ČČH a Brna v minulosti a dnes, nositel řádu T.G.Masaryka, Medaile Františka Palackého AV ČR za zásluhy o společenské vědy, Ceny rektora a Zlaté medaile rektora MU, a konečně nositel ceny města Brna...

Jaroslav Mezník: LUCEMBURSKÁ MORAVA

Vydalo Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999.

ISBN 80-7106-363-0

Publikace *Lucemburská Morava* je vrcholným dílem historika Jaroslava Mezníka. Ve své knize se zabývá dějinami Moravy za vlády Lucemburků, tedy obdobím od roku 1311, kdy byl Jan Lucemburský přijat za markraběte moravského, až do roku 1423, kdy král Zikmund předal vládu na Moravě svému zeti, rakouskému vévodovi Albrechtovi V. Největší pozornost Mezník věnuje letům 1350 - 1411, tedy období, kdy na Moravě vládla markrabata Jan Jindřich a Jošt, bratr a synovec Karla IV. Byli to poslední panovníci, kteří sídlili na Moravě a pro něž byla Morava hlavní základnou jejich moci.

Kniha *Lucemburská Morava* čtenářům, a to jak lidem "zasvěceným", tak laikům, velmi srozumitelným způsobem odkrývá výsledek mnohaletého bádání našeho předního a uznávaného historika. Autor knihu rozdělil do šesti kapitol. Struktura knihy byla ovlivněna skutečností, že českým dějinám čtrnáctého a první poloviny patnáctého století byla věnována značná pozornost v české i zahraniční historiografii, a to jak v pracech odborných či vědeckých, tak v knihách určených širokému okruhu čtenářů. Mezník tak v této knize zbytečně podrobně nepopisuje nejznámější osobnosti a politické události té doby, které byly detailně zpracovány v publikacích jiných historiků, nýbrž svoji pozornost věnuje především událostem, které se dotýkaly přímo Moravy.

První kapitola popisuje politický vývoj na Moravě v letech 1310 - 1349. Zajímavá je zejména závěrečná pasáž popisující problematiku předávání markrabství z rukou Karla do rukou Jana Jindřicha (Karlův boj o římskou korunu, problémy s rozlukou prvního manželství Jana Jindřicha).

Druhá kapitola, která je rozsahově nejobsáhlejší, podrobně popisuje stav Moravy v polovině čtrnáctého století. Mezník se v ní zabývá územním rozsahem, osídlením, počtem a národnostním složením obyvatelstva, ekonomikou (zemědělství, řemesla, obchod, doprava), kulturou a vzdělaností, religiozitou a v neposlední řadě společností té doby a jejímu členění.

Třetí kapitola popisuje období vlády markraběte Jana Jindřicha v letech 1350 - 1375. Zde se Mezník zcela neztotožňuje s názory historika Rudolfa Dvořáka (*Dějiny Moravy od nejstarších dob do r. 1848, Dějiny markrabství Moravského*), který píše o "malé vážnosti k řeči domácí" a "nemoravskému (nečeskému)" cítění Jana Jindřicha, a naopak uvádí indicie svědčící o jeho určitém národním vědomí - mj. volba jmen jeho synů: Jošt, Jan Soběslav a Prokop. V aspektu celkového hodnocení vlády Jana Jindřicha se naopak s Dvořákem shoduje na faktu, že toto období bylo pro Moravu šťastným obdobím.

Ve čtvrté kapitole, opět obsáhlejší, se Mezník zabývá obdobím vlády markraběte Jošta. Při sledování událostí té doby se opírá především o prameny diplomatického charakteru, neboť z daného období se na Moravě nedochovala žádná kronika, kde by byly zaznamenány události, k nimž na Moravě došlo. Období Joštovy vlády dělí na tři hlavní etapy: období vzestupu (1375 - 1390), období domácích válek mezi syny a synovci Karla IV. (1390 - 1405) a období konce Joštovy vlády, kdy Moravu sužují loupeživé bojové družiny (1405 - 1411). Osobu markraběte Jošta ve svém závěrečném hodnocení Mezník nepokládá za příliš dobrého panovníka, nicméně ho nestaví do role "nejhoršího Lucemburka" jako Palacký, Brandl, či někteří němečtí historikové (Heidemann, Wenck, Gerlich). Podobně jako ve svých pracech historik Dvořák, i Mezník dokáže ocenit Joštovy kladné vlastnosti - např. kulturní zájmy. Za hlavního viníka neblahého vývoje nejen na Moravě, ale v celém českém státě, označuje Mezník spíše Václava IV.

Pátá kapitola - Společenský a kulturní vývoj 1350 - 1410 - zahrnuje poměrně dlouhé období. Mezník se v ní, podobě jako v druhé kapitole, zabývá demografií, ekonomikou, kulturou a společností. Závěr kapitoly pak věnuje problematice sociálních předpokladů husitské revoluce, kde jednoznačně zpochybňuje marxistickou představu husitské revoluce jako odrazu třídních rozporů, naopak odkazuje na dílo Františka Šmahela, dle kterého ekonomické a sociální problémy nebyly tak tíživé, aby samy o sobě revoluci vyvolaly.

V šesté kapitole, která se věnuje osudům Moravy v letech 1411 - 1423, Mezník otevřeně přiznává, že k danému období nemůže přinést mnoho nového, a opírá se především o dosavadní bohatou literaturu. Raději by snad i kapitolu nepsal, doslova zde píše: *"Jsem však vázán názvem práce, Lucemburkové vládli na Moravě až do roku 1423,, a nezbylo mi tedy, než abych svůj výklad dovedl až k tomuto roku."* Avšak i přes tuto "nechuť k práci" je díky srozumitelnému jazyku Mezníka tato kapitola jistě plnohodnotnou a zajímavou součástí celé knihy.

Již po přečtení předmluvy, popř. prvních stránek knihy, je zřejmé, že jak zvolené téma, tak i Mezníkův "srozumitelný" jazyk, kterým knihu napsal, může oslovit nejen odborníky, ale i širokou laickou veřejnost, vždyť období vlády Lucemburků v našich zemích vždy patřilo a jistě i dnes patří k nejoblíbenějším tématům. Ve školních lavicích se však povětšinou setkáte pouze s hlavními aktéry - Janem, Karlem, Václavem a Zikmundem. Mezník vám nabízí jedinečnou příležitost proniknout hlouběji. Nelekněte se proto ani 430 stran hlavního textu, věřte, že na konci vám bude líto, že kniha nemá pokračování. Kniha nepostrádá ani ilustrace a fotografie artefaktů či míst s příběhy spojenými, které jsou vkládány přímo mezi související text, což v případě této knihy vidím jako dobré řešení, oproti možnosti umístit ilustrace a fotografie do jednolitého souboru na konec knihy.

Až striktně chronologická linie Mezníkova díla je ve vhodných místech doplněna dvěma rozsáhlými kapitolami (druhou a pátou), kde autor sleduje situaci na Moravě z hlediska demografie, kultury, ekonomiky i struktury společnosti. Stranou autorovy pozornosti nezůstala ani židovská minorita. Nesporným přínosem Mezníkovy knihy je už sám fakt, že autor neusiloval jen o komplexní pohled na moravskou historii v příslušném období, ale že rovněž neváhal stávající obraz lucemburské Moravy v některých ohledech korigovat.

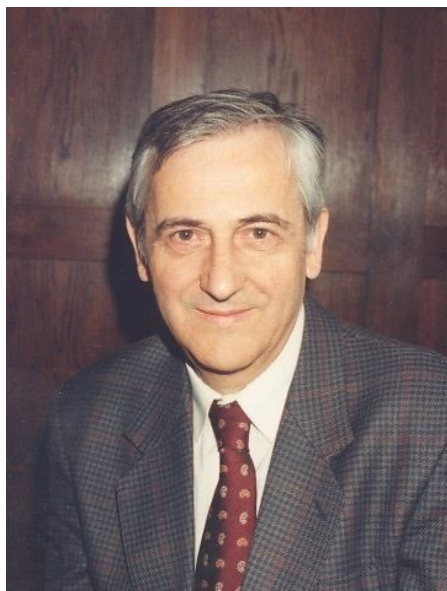
A v neposlední řadě je nutno poukázat na dvě osobnosti moravských dějin, které v jeho knize dostali lidské obrysy, zasazené do širokého obrazu středoevropských politických dějin - markrabata Jan Jindřich a Jošt. Mezník však, ač by mohl být svým původem částečně sveden, nahlíží na tyto osobnosti striktně vědecky a racionálně, bez "nacionálního" moravského zaslepení, kterého byl odpůrcem. Důkazem toho je jistě jeho vystoupení na historickém kolokviu uspořádaném Moravskou národní stranou dne 23. března 1991, kdy k tématu „*Jaký národ žije na Moravě?*“ uvedl Mezník i následující slova, kterými sice přítomné mnoho nepotěšil, avšak i přesto sklidil potlesk, což dokazuje, jak váženou osobností, i v očích širší veřejnosti, Jaroslav Mezník byl :

„Můj otec zemřel v nacistickém vězení jako poslední moravský zemský prezident. Zemřel za svobodu své vlasti, kterou byla Československá republika, a zemřel pochopitelně také za svobodu Moravy. Zemřel však jako Čech, protože tím se cítil být, nikoli Moravanem, přestože náš rod již po staletí má své kořeny právě zde, na Moravě. Ale jsem – tak jako on – přesvědčen, že češství a moravanství se nevylučuje!“

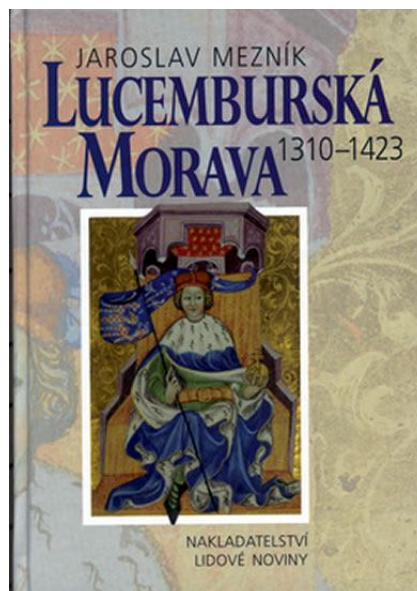
Mezníkova kniha *Lucemburská Morava* je nesporně velmi přínosným a plnohodnotným vědeckým dílem. Mezník do knihy vložil neuvěřitelné množství informací, které získával po několik desítek let, důkazem čehož je rozsáhlý výpis poznámek a seznam literatury a edic, uvedený na konci knihy.

Velkým kladem knihy jsou kromě zmíněného především pasáže o kultuře, náboženství, ekonomice, správě země a sociální stratifikaci moravské společnosti 14. a počátku 15. století. Přehled politických dějin tak tvoří jen část celku, a to je dobře. Mezníkovo slovtvorné pojetí knihy sice nelze srovnávat s Palackým nebo Spěváčkem, ale i přesto je kniha nesporně poutavá. Mezník se velmi dobře orientuje ve svém tématu a na základě nepřeborného množství pramenů, včetně dosud k tématu publikované literatury, jejíž závěry nejdříve logicky zpřesňuje či dokonce vyvrací, je jím podaný obraz Moravy zážitkem vskutku nevšedním.

Zejména pro laickou veřejnost je kniha ve svém zaměření vysoce zajímavá a přínosná čtení, které mnohdy velmi překvapí, a to vždy v dobrém slova smyslu.

Prof. PhDr. Jaroslav Mezník, CSc.

Obal knihy Lucemburská Morava